

Agost – setembre 2009

Centre d'Estudis senieuc

Presentació de la revista lo Senieuc: Memòria, Natura i Llengua

Les activitats del Centre d'Estudis dins de les festes majors van començar el dia 25 amb la presentació del número 6 de la revista "lo Senieuc, Natura, Memòria i Llengua". A l'auditori del Centre Obrer, Victòria Almuni, presidenta del CES i Eva Garcia, coordinadora de la revista, van presentar l'acte. Victòria Almuni va començar l'acte fent un repàs de les activitats de la nostra entitat des de setembre de 2008 fins agost de 2009, i de les quals us anem mantenint informats mensualment en aquesta revista. Seguidament, Eva Garcia va fer la presentació dels articles de la nostra publicació anual que com en altres números estaven repartits entre el racó de la memòria, l'espai de natura i la recerca jove. Aquest any 2009 comptem amb un total de 10 articles de diferents temàtiques i tipologia. Un conjunt de qualitat pensat per aprofundir en el coneixement de l'entorn i per fer difusió de les darreres recerques portades a terme sobre el nostre poble i la seua gent.

Al primer bloc, Memòria, trobem els treballs de:

- Antonio Michavila, sobre la nissaga familiar de casa Bellon, amb el títol *Cams Querol, la nissaga d'una camisseria*. A l'article trobem un estudi dels avantpassats dels propietaris de l'actual camisseria i de com ha anat evolucionant el negoci familiar fins a l'actualitat. Tot, com no, amanit amb anècdotes i vivències personals. Aquest article és una ampliació del treball del mateix autor que va sortir a la revista mensual *Lo Senieuc* amb motiu de l'homenatge de la FECOSE a aquest establiment comercial de la Sénia

- Toni Forcadell Vericat, *La gestió forestal dels Ports al segle XVII. Explotació i conflictes entre la Sénia i Tortosa*, treball que surt de la recerca que el Centre d'Estudis Senieuc va desenvolupar els anys 1995-1996. A l'article, l'autor fa un extens repàs dels grans propietaris dels Ports al segle XVII, dels establiments que regulaven jurídicament els privilegis dels propietaris, dels mecanismes de control de què es dotaven per controlar l'explotació i l'aprofitament de la riquesa forestal, dels frauds i delictes que es cometien...

- Ivon Michavila Sanz, *Un litigi per l'aprofitament de l'aigua del riu de la Sénia: la sentència de 1786*. Es tracta d'un estudi d'uns documents conservats a l'Ajuntament de la Sénia de la segona meitat del segle XVIII que recullen diversos processos judicials sobre l'ús de l'aigua del riu Sénia entre el poble de la Sénia, el propietari del Molí Hospital i el poble d'Ulldecona principalment. L'augment demogràfic de l'època va fer créixer la demanda d'aigua per part de la Sénia, i els propietaris de molins i altres ajuntaments de la part baixa del riu s'hi van oposar, amb els consegüents litigis sobre els drets d'ús i aprofitament de l'aigua del riu. El document és molt important perquè se citen els establiments industrials que hi havia al riu al segle XVIII.

- Olga Juan Moya i Jordi Miralles Verge, *Les Jornades Intergeneracionals a l'escola. Una experiència de treball amb l'entorn al CEIP Jaume I. El cas concret del món de l'olivera*. L'article vol ser un resum del que són les Jornades Intergeneracionals i vol mostrar a d'altres ensenyants com es pot connectar el tre-

Explicacions al Povet de Martí

Cami de la Coma

vols
publicitat
a

lo Senieuc

Jaime
tel. 687 843 656

ball de l'escola amb el món que l'envolta col·laborant, a més, amb altres entitats socioculturals, en aquest cas concret amb l'Associació de Jubilats de la Sénia. Al principi fan un breu resum dels objectius de les jornades, de com s'estructuren i es preparen, i de les temàtiques que han anat tractant des de 1993. Després se centren en el tema del conreu de l'olivera i en tot el procés, des de la preparació de la terra fins a l'obtenció de l'oli al molí.

A l'Espai de natura trobem dos articles:

- *Les basses de la Sénia i els seus habitants*, de Víctor Reverté Querol i Natàlia Jiménez Mestre és un estudi d'algunes de les basses que es troben al terme de la Sénia, de la seua importància i dels amfibis que s'hi poden trobar.

- *La diversitat micològica de la Sénia*, de Joan Moisès i Reverté fa un estudi dels tipus de bolets que podem trobar al llarg del terme de la Sénia, segons els tipus d'hàbitats a què està associada cada espècie. Ens en descriu les característiques, les propietats, la presència a la toponímia de la nostra zona i si són comestibles, tòxics o verinosos.

Finalment a l'apartat de Recerca jove es recullen quatre treballs de recerca realitzats a l'IES de la Sénia (3) i al d'Ulldecona (1):

- *El cinema Club Modern: més que un cinema*, de Sandra Verge Penya. Aquest treball se centra en la importància que va tenir el cine a la Sénia, especialment el cine Club Modern, encara que també fa referència als altres cinemes que va haver-hi a la població, el Risol i el Centre Obrer.

- *Els masos del terme de Rossell* de Lara Rot Pla, fa un estudi dels masos des de diferents perspectives: la seua tipologia constructiva i els seus elements estructurals així com els aspectes econòmics, socials i culturals lligats a les formes de vida als masos durant els primers anys del segle xx.

- *La música tradicional a la Sénia*, d'Alberto Ferré Pageo, després d'una reflexió sobre el que és música tradicional i el que és música popular se centra en la nostra població i en l'estudi de les primeres formacions instrumentals començant per les rondalles i els instruments de corda i seguint amb la música de vent i percussió, dolçaina i tabal. Finalment se centra en aquests darrers instruments i en fa una descripció de les característiques principals, dels grups que la conreen actualment i de les peces musicals que s'han conservat i recuperat. Per acabar, incideix en algunes cançons populars que s'han conservat en la memòria oral de la gent.

- *Dona i tradició al tram mitjà del Sénia*, de Jael Grau Campos, de l'IES Manuel Sales i Ferré d'Ulldecona. L'objectiu del seu treball era donar a conèixer l'esforç que les nostres mares, àvies, etc. han fet com a transmissores de la cultura del nostre territori mentre treballaven pacientment a les llars fent tasques poc valorades. Els camps de la cultura que es treballen són la cuina, la neteja, la roba i la cultura oral (contes, dites, cançons, etc.).

Itineraris per les Terres de Cruïlla

Dins de la proposta d'itineraris del grup Terres de Cruïlla, www.terresdecruïlla.org, format pels centres d'Estudis de Rossell, Alcanar, Santa Bàrbara, Mas de Barberans, Ulldecona i la Sénia, es va fer a la Sénia el dia 26 d'agost la proposta d'itinerari del Centre d'Estudis Seniençs titulada *Anar al vilar. Oliveres, pedra en sec i formes de vida al Secà*. Des de les Escoles Velles i seguint el passeig de la Clotada, la costa de la Pedrola, i el camí de la Coma vam arribar al pou de les Senioles. Després, a una finca propera de la partida de les Comes van poder observar oliveres centenàries i algunes de mil·lenàries, construccions de pedra en sec com barraques i marges, i barraques per a la cacera del tord. La visita fou tot un èxit amb molta participació aconseguint reunir un grup de més de cent persones. La costa de la Pedrola és actualment un camí d'accés a finques

Preparant el filat

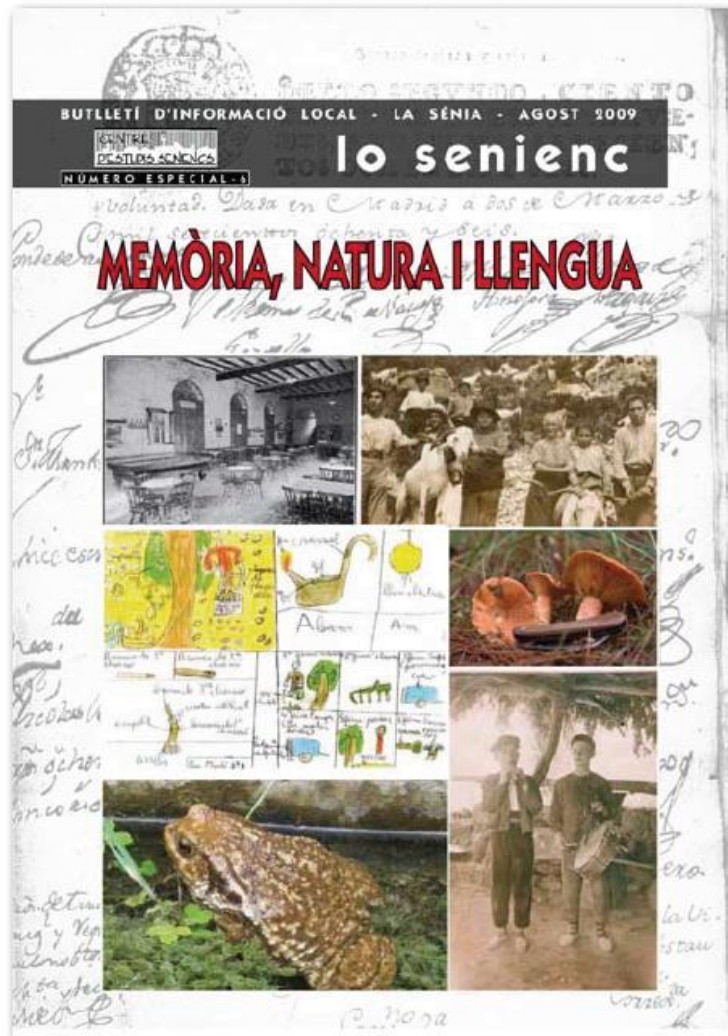

Interior d'una barraca de pedra en sec

d'oliveres i part d'un recorregut de passeig per a la gent que van a caminar. Tradicionalment, però, ha estat l'entrada del poble quan hom venia de Tortosa. El camí de tota la vida era el que sortia de Jesús i passava pel Mas. Per això a l'actual Plaça Catalunya, que era l'entrada al nucli després de passar per la Clotada, hi havia el Prigó que donava la benvinguda. El sector de terme del recorregut és un dels més afectats per la intervenció humana dins del territori de secà. És un paisatge fortament antropitzat, que ha determinat l'activitat humana (conreus resistents, marges i altres arquitectures de pedra seca...) i que a la vegada ha estat transformat per l'home (rompuda de terres, confecció de bancals, lligallos ramaders, construcció de pous, forns de calç...). De la intensa relació entre l'home i el medi n'és exemple la rica toponímia que caracteritza la zona: noms de les partides (Colomers, Domenges, Planes Noves, Senioles, Comes, Camps...), dels camins (costa de la Pedrola, camí de la Coma...), dels barrancs (d'Antaix, de Serret...). Al llarg del temps, a mesura que l'ha ocupat l'home ha fet seu el territori donant-li nom. El *povet de Martí* és un dels molts que hi ha en aquest sector de terme. Recull les aigües dels escorrentius i era utilitzat per abeurar els ramats que passaven per la zona. És un exemple d'arquitectura de pedra en sec, en origen sense morter, amb falsa volta. Aquesta es construeix per aproximació de filades de pedra treballada a manera de lloses més o menys planes que es van col·locant de manera esglaonada a mesura que es puja en alçada. Cada cop les filades estan més prop fins que la curulla superior es pot cobrir amb una llosa gran. Les casetes de pedra en sec, també dites cabanes de vinya o de pastor, solen estar integrades als marges. Les més tradicionals tenen també falsa cúpula i al damunt es poden cobrir amb terra piconada que les reforça. Una variant és la de casetes amb sostre de bigues de fusta i teulada a una o dues vessants. És un model

funcionalment més complex, amb llar de foc, cisterna i menjadora i, molt sovint, pallissa. Aquesta ha derivat modernament al model de caseta que utilitza morter per lligar un mur de més poca qualitat. El povet de les Senioles aprofita una beta d'aigua de la capa freàtica. Per això s'asseca amb més dificultat. A diferència del povet de Martí, la seva volta és de dovelles, feta amb cintra. Les partides de les Comes i del Coll d'Avall tenen les oliveres més antigues del terme. Moltes es van gelar l'any 1954 i van tornar a rebrotar de les primitives soques. Algunes, les de més de 3,5m. de diàmetre i una alçada de 1,30m., formen part de les 4.080 oliveres acabades d'inventariar per la Taula del Sénia. El conreu de l'oliva ha determinat des de fa molts anys la forma de vida de la Sénia i els pobles veïns, l'arquitectura, el ritme anual i la manera de veure el món. Activitats associades, com la caça del tord, formen part del bagatge que portem al damunt.

JÀ ÉS A LA VENDA EL NÚMERO 6 DE LA REVISTA EDITADA PEL CENTRE D'ESTUDIS SENIENCs : **LO SENIENC. NATURA, MEMÒRIA I LLENGUA**, AL PREU DE 10 €. SI ESTEU INTERESSATS EN REBRE-LA PER CORREU ENS LA PODEU DEMANAR A L'ADREÇA ELECTRÒNICA centrestudis@lasenia.net. SI VOLEU COL-LABORAR AMB LA ENTITAT FENT-VOS SOCIS ENVIEU-NOS LES VOSTRES DADES. QUOTA ANUAL I REVISTA: 15 €

UN REGAL ORIGINAL: UNA SUBSCRIPCIÓ A LO SENIENC

- ✓ Per un aniversari, dia del pare, de la mare.
- ✓ A un senieinc absent.
- ✓ A un amic.
- ✓ Amb aquesta subscripció cada mes se'n recordaran de tu, sorprendre-los.

Nom: Cognoms:
 Domicili
 C. Postal Població Província
 Núm. compte Entitat Agència Dc N.compte
 Data Signatura: